

Základní problémy trestního soudnictví nad mládeží.

Několik poznámek k návrhu zákona o trestním soudnictví nad mládeží.

Ministerstvo spravedlnosti rozeslalo odborníkům k posouzení návrh zákona o trestním soudnictví nad mládeží, který zasluhuje plné pozornosti. Nejen proto, že tu jde o elaborát vysoké úrovně jak obsahem, tak zákonodárnou technikou, nýbrž a hlavně proto, že zamýšleným zákonem má republika splatiti dluh dávno splatný. Budeť naše republika z posledních států civilisovaných, které zavádějí do své právní soustavy zvláštní toto odvětví. Hlavní toho příčina spočívá ovšem v politických poměrech, jež vymykají se na tomto místě naší úvaze. Ne posledním důvodem průtahů jest však jistě i to, že toto odvětví právní, jak v pokročilejších státech se vyvinulo, a jak nyní i u nás, kde mělo předchůdce jen na území kdysi uherském, má býti zavedeno, předpokládá, abychom se rozloučili s určitými hluboko zakořeněnými náhledy a doktrinami. Snad přispěje k překonání překážek, stavějících se v cestu zvláštnímu trestnímu právu mládeže, pokusíme-li se ukázati hlubší ideové základy, z nichž pro jedny vyplývají námitky, pro druhé důvody obrany. Jde tu jednak o poměr mezi státem a obviněným v trestním procesu, jednak o poměr mezi trestem a zabezpečovacím opatřením.

I.

Základní schema poměru státu k obviněnému v trestním procesu bylo podle dosavadní doktriny, jak ovládla též zákonodárství, velmi prosté. Poněvadž v trestním právu jde o nárok státu na trest, opírající se o skutečnost, že obviněný se dopustil trestného činu, stojí v procesu proti sobě stát a obviněný jako dvě strany. Rozumí se, že do posledních důsledků se tento princip provésti nedal, a každá učebnice trestního procesu ukazuje tyto odchylky. Ale základní princip tento přece tvořil nejen

směrnici pro zákonodárce, nýbrž i interpretační pomůcku při výkladu předpisů trestně procesních.

Toto jednoduché schema trestně procesní bylo jen důsledkem stejně jednoduchého schematu materielně právního poměru, o nějž v trestním procesu jde, nároku státu na trest. Snad v žádném odvětví právním nedochovaly se tak čistě představy přirozenoprávní, učení Beccariovo, Montesquieuovo, Rousseauovo. Člověk tu vystupuje jako bytost, která svobodně se rozhoduje pro zlo, bytost jinak ostatním rovná. Zlo, které způsobil činem, musí býti vyváženo trestem. Zákon předem musí definovati obé. Jeho moudrost právě se jeví v řešení rovnice mezi zlem činu a zlem trestu. Poněvadž tak zákonodárce má vytvořiti tarif trestných činů s příslušnými tresty, jest třeba měřítko, jimž by objektivně tíže trestu byla měřena. Měřítkem tím se stal čas. Trest je tím těžší, čím je delší, nebo čím těžší čin, tím delší trest na svobodě. Jaké byly osudy, které obviněného vedly k činu, jak naň působí trest, jaký bude jeho život po trestu, to jsou úvahy, které již zcela se vymykají tomuto racionalistickému chápání vztahu mezi zločinem a trestem, který v trestním procesu se řeší.

Jest dobře připomenouti si tyto staré doktriny ne snad proto, abychom je vyvraceli, nýbrž, abychom si ujasnili, že vyhovovaly určitým potřebám politickým, a že zamítáme-li je dnes, nečiníme tak proto, že by byly nesprávné, nýbrž proto, že dnes máme jiné politické potřeby. V boji proti stavovským rozdílům v trestním právu, proti kabinetní justici, proti nánosu tradic epigony nepochopených, teorie o rovnosti lidí, o zákonitosti zločinu i trestu, o správném poměru mezi zločinem a trestem, ukázala se zbraní velmi účinnou, zvlášť, poněvadž i zákonodárcům dávala do ruky dostatečnou zásobu axiomat, jež, jednou uznány, činily další debatu zbytečnou. S tohoto hlediska jest hledání teoretických základů pro požadavky, s nimiž dnes přistupujeme k trestnímu zákonodárci, ujasňováním si rozdílů v politických cílech. Tehdy byla ústředním zájmem politiky obrana osobní svobody. Jí se obětuje — a v tom je paradoxnost přirozenoprávních nauk kriminologických — vše, i zločinec. Jako dříve nezajímalo nikoho, zda pocit bezpečnosti občanovy jest kupován za správnou cenu, jestliže krutými tresty zločinci se odstrašují, tak za vlády osvícenské filosofie nezajímá nikoho, zda vědomí individuální svobody, bezpečnosti proti

přemoci státní není příliš draze placeno neúčelným výkonem trestu odplatného. Co na tom, že schematicující zákon umožňuje, aby ze dvou pachatelů stejného činu, kteří podle zásad této filosofie musí býti stejně potrestáni, pro jednoho bude trest dobou zotavení, kdežto druhého zničí? To je právě cena, kterou platíme za svou občanskou svobodu.

Za stopadesát let, co žijeme pod vládou těchto základních ideí, myšlenka občanské svobody již tak se vžila, že necítíme již tak naléhavě potřebu její ochrany, jako naši předci, těžce se osvobozující ze systému feudálního. Jen proto se nám systém trestní, jež po nich jsme zdělili, zdá neúčelným. Jest neúčelným pro účely, jimž dnes má sloužiti, zda byl neúčelný pro cíle, kterým měl sloužiti v očích svých zakladatelů, se ani nezkoumá.

S tohoto hlediska rozdíl mezi odplatným a účelovým trestem, jež činiti chtěli mnozí, chtějíce přiléhavě vystihnouti rozdíl mezi dnešními úkoly trestního práva a starým jeho pojetím, se nejeví jako rozdíl mezi trestním právem pěstovaným jen ve službách absolutní spravedlnosti a trestním právem sestoupivším na zem skutečného života a chtějícím sloužiti určitým potřebám lidským. Dělitko mezi t. zv. klasickou a pozitivistickou školou trestního práva, dělitko mnohoznačné a ještě ne zcela probádané, jeví se nám s tohoto hlediska rozdílem mezi dvojí politikou, mezi dvojm způsobem uspořádání politických prostředků a cílů. To, co vystupovalo jako ochrana absolutní jakési spravedlnosti proti nízkým prý potřebám politiky sociální, jeví se nám tak jako výraz politiky, která staví osobní svobodu a rovnost tak vysoko, že jim obětuje ostatní možné cíle. Jinými slovy rozdíl mezi odplatným trestem a trestem účelovým se nám po této stránce jeví jako rozdíl mezi liberálním a sociálním pojetím státu. V prvním stát je tu jen k tomu, aby zabezpečoval rovnost a svobodu, v druhém jest nejvyšším cílem zabezpečení tělesného, kulturního i mravního blaha největšího počtu obyvatel.

To předesíláme, abychom mohli předem čeliti případné námitce, že t. zv. trestní soudnictví nad mládeží vůbec není čisté trestní soudnictví, poněvadž tu myšlenka odplatného trestu ustoupila již zcela myšlence účelného nakládání mladistvým provinilcem, nýbrž, že tu jde o dobudování soustavy vrchnoporučenského soudnictví, po případě soustavy opatření správních. Tato námitka by asi v ústech zastánce klasického

směru zněla jako námitka, že pokud jde o madistvé, opouští naše doba hájení ideje spravedlnosti, a přikloňuje se k ideji účelnosti. Poněvadž pak jen státní správa může ideou účelnosti se řídit, kdežto soudnictví jde za vznešenější ideou spravedlnosti, znamená vnášení momentů účelnosti do trestního práva jeho negaci.

Zde jest třeba zdůrazniti, že antitesa mezi spravedlností a účelností, již činiti si oblíbila škola klasická, špatně vykládajíc jednotlivé, více retorické než ideové vývody zakladatelů teorie o odplatném trestu, není ve skutečnosti antitesou, poněvadž vyjadřuje dvojí aspekt, pod nímž můžeme pozorovati tutéž právní normu. Norma jako výraz určitého chtění vždy sleduje nějaké cíle; její obsah jest vždy teleologický. Zda jest též spravedlivý, to nelze nikdy vyvoditi z jediné normy, nýbrž vždy jen z jejího vztahu k ostatním. Požadavek spravedlnosti jest jen jiný výraz požadavku jednotnosti myšlení. Jako v přírodních vědách není antitesa mezi kausálností a pravdivostí (t. j. souhlasem se zkušeností jako souborem poznatků), tak v právních vědách není rozporu mezi účelností a spravedlností (t. j. souhlasem se souborem norem). Nemůžeme tedy spravedlnost vindikovati pro trestní právo, zatím, co bychom účelností chtěli charakterisovati právo správní. Rozdíly mezi jednotlivými odvětvími práva jsou historicky podmíněny, nelze je postulovati apriorně, nýbrž teprve ex post konstatovati. Zda tedy jednou právní historie trestní soudnictví nad mládeží, jak se počalo vyvíjeti na počátku dvacátého století, přičte k trestnímu nebo správnímu právu, nás tu nezajímá, poněvadž z tohoto zařadění o sobě nemůžeme čerpati žádnou směrnicí pro konstrukci tohoto odvětví práva.

Jestliže však i nemůžeme z povahy trestního práva mládeže jako odvětví trestního práva dedukovati nějaké apriorní postuláty pro jeho konstrukci, tak na př., že by právním následkem trestného činu mohl býti jen odplatný trest a nikoliv účelové zabezpečovací opatření výchovné, není přece toto zařadění bezvýznamné. Neboť vědecký požadavek jednotného chápání daného oboru vědního, jenž v právní vědě vystupuje jako požadavek spravedlnosti, pudí pak mimoděk k určitému výkladu daných norem, a vzniká nám tak otázka, zda takto vyložená norma jest ještě účelná.

II.

Otázka tedy základní jest, čím se liší v trestním právu mládeže postavení státu jako jedné strany v trestním procesu od postavení státu v obecném právu trestním. Naznačili jsme již, že tu stát nestojí již jako obránce práva jako záruky občanské svobody, nýbrž jako činitel tvořivý, jenž pozitivním svým zá-
 sahem působí k vývoji mládeže určitým směrem. Blíží se tu tedy postavení státu oné úloze, kterou stát vykonává svými úřady vrchnoporučenskými. Tuto stránku vystihuje návrh velmi pěkně, a to s obou stran. Na jedné straně připodobňuje péči vrchnoporučenskou činnosti trestní tím, že populární žalobu § 178 o. z. o. doplňuje povinností podle § 55 návrhu, podle něhož soud i správní úřad, který se doví jakýmkoliv způsobem, že jest potřebí nějakého opatření poručenského soudu v zájmu osoby mladší osmnácti let, má to tomuto soudu oznámiti. Mnohem dále ovšem jde naopak připodobnění soudu trestního soudu poručenskému. Návrh tu postupuje velmi opatrně, ale i cílevědomě. Nezřizuje zvláštních soudů pro mládež, jak bylo někdy požadováno, nýbrž správně oceňuje pravděpodobné množství případů, o něž tu půjde, spokojuje se jen se zvláštními odděleními u soudů trestních. Je to podle § 31 senát mládeže, který koná ve věcech mladistvých funkce rozhodujícího senátu i trestní (radní) komory i soudu odvolacího. Zvláštní vyšetřující soudce mládeže, pověřený přípravným řízením (§ 31. 5) jest zároveň soudcem dožádaným a může býti i členem senátu mládeže. Podobně u okresního soudu soudcem mládeže bude jeden ze samosoudců, a to, má-li okresní soud i agendu poručenskou, soudce touto agendou pověřený. Cosi zvláštním soudům pro mládež podobného vznikne jen u těch krajských soudů, u nichž podle § 35 ministr spravedlnosti nařídí, aby pro trestní věci mladistvých bylo zřízeno zvláštní oddělení s názvem soud mládeže, což prakticky asi bude znamenati, že tu bude senát mládeže krajského soudu spojen s oddělením soudce mládeže okresního soudu místně v jeden celek, takže, jak návrh upozorňuje, tu bude možno soudce mládeže pověřiti úkolem soudce vyšetřujícího i člena senátu mládeže.

Tímto důmyslným uspořádáním podařilo se návrhu uskutečniti myšlenku zvláštních soudů pro mládež v mezích potřeby a bez podstatnějších otřesů organizace soudní. Zvláštní ráz

soudnictví nad mládeží se více než v organickém začlenění soudů agendou touto pověřených projeví ve složení těchto soudů. Odchytkou od § 33 zák. o org. soudů, podle něhož ustanovení předsedů a místopředsedů senátu vyžaduje jen schválení presidenta vrchního soudu, ustanovení, jež ostatně již § 23 osnovy trest. řádu má býti změněno tak, že president vrchního soudu předsedy a místopředsedy senátů jmenuje, mění návrh tak, že president vrchního soudu jmenuje podle § 31, 3 předsedu i členy senátu a to nikoliv, jako u ostatních senátů na rok, nýbrž na tři léta. Podobně také u okresních soudů nemá podle § 34 soudce mládeže býti bez naléhavé potřeby měněn. Připomeneme-li k tomu, že také žalobce mládeže bude ustanovován vrchním prokurátorem, a že pro všechny tyto osoby vyžaduje § 32 zvláštní kvalifikaci, totiž, že to musí býti osoby svými vlastnostmi a svou povahou k tomuto úřadu se hodící, vidíme, že návrh miní, ne-li právě organisačně, tož aspoň kvalifikací personálu vytvořiti ze soudů pro mládež zvláštní orgány přizpůsobené úkolům od ostatních úkolů trestních soudů podstatně se lišícím. Tento ráz orgánů trestním soudnictvím nad mládeží pověřených, má ještě býti zesílen účastí laiků v senátech mládeže a v dozorech radách. V senátech mládeže, jež budou na rozdíl od čtyřčlenných nalézacích senátů trestních (§ 17 osn. tr. ř.) vždy tříčlenné, bude totiž vedle předsedy a druhého soudce z povolání, jako přisedícího, zasedati i jeden přisedící laik, jímž může býti i žena (§ 31). Požadavek, že musí svou povahou a svými vlastnostmi se pro tento úřad zvláště hoditi, platí též pro přisedící laiky, u nichž se mimo to požaduje (§ 32), že musí býti způsobilí k úřadu porotce a znalí sociální péče o mládež, při čemž se má podle možnosti přihlížeti k jejich vzdělání odbornému, zejména pedagogickému, a k jejich dosavadní činnosti.

Proto má president vrchního soudu před jmenováním soudce laika vyslechnouti podle možnosti ústřední organizace pro péči o mládež svého obvodu. Podobně dozorecí rada, již připadají důležité úkoly, pokud jde o výkon trestu zavření ve věznicí mládeže (zpravidla trest přes šest měsíců), se skládá (§ 16) z komisaře (soudce) jako předsedy, člena státního zastupitelství a dvou přisedících vzatých podle možnosti z osob činných v ochranné péči o mládež. Jmenuje je (jako ostatní členy dozorecí rady) ministr spravedlnosti, má však, pokud o ně jde,

dříve vyslechnouti zemské výbory a podle možnosti ústřední organisace pro dobrovolnou péči o mládež příslušného obvodu.

Souvislost s agendou vrchnoporučenskou dochází mimo to svého výrazu nejen v tom, že u okresních soudů, majících trestní i poručenskou agendu, má obojí býti sloučeno, nýbrž i v tom, že podle § 36 vrchnoporučenský dozor a péče (nikoliv správa majetku) může býti svěřen trestnímu soudu pro mládež (okresnímu soudu vykonávajícímu trestní pravomoc nad mladistvými pro několik obvodů okresních soudů, a okresnímu soudu v sídle krajského soudu, sloučenému se senátem mládeže v soud mládeže podle § 35. 1 a 2), pokud jde o nezletilce, jenž byl odsouzen pro provinění, na němž byl spáchán čin, o němž přísluší tomuto soudu souditi, ano i pokud jde o sourozence takových nezletilců.

I místní kompetence jest přizpůsobena této myšlence potud, že pro ni není v přední řadě rozhodné místo spáchaného činu, nýbrž především, že příslušný jest soud, v jehož obvodě obviněný měl v době činu svůj stálý pobyt, a neměl-li v době činu na území republiky stálého pobytu, soud, v jehož obvodě se zdržuje. Teprve tento soud může, a to řídě se zájmem obviněného, věc postoupiti soudu, v jehož obvodě je příslušný soud poručenský, nebo kde má stálý pobyt zákonný zástupce obviněného, a teprve v poslední řadě soudu spáchaného činu.

Že předním úkolem soudů pro mládež není vykonávati trestní pravomoc v obvyklém slova smyslu, nýbrž ochrana zájmů mladistvého provinilce, patrně jest ovšem nejlépe z úloh, jež návrh takto konstruovanému aparátu soudnímu dává.

Tak již trestný čin, dopustí-li se ho mladistvý, nejmenuje se zločinem, přečinem nebo přestupkem, nýbrž „proviněním“. Právním následkem provinění pak je jednak ochranné opatření, které i soud poručenský může uložit (ochranný dozor a ochranná výchova), jednak trest, při čemž však místo trestu smrti a jakéhokoliv trestu na svobodě nastupuje jednotný trest zavření. Jde-li o čin menšího významu, jehož se mladistvý dopustil z nerozvážnosti nebo vlivem jiné osoby nebo sveden byv příležitostí nebo konečně, měl-li by mu soud uložit trest na penězích nebo tak nepatrný trest na svobodě, že od jeho výkonu nelze očekávati výchovných účinků, může soud vůbec od potrestání upustiti, což má stejné účinky jako prominutí trestu, nad to pak ještě ten, že takové odsouzení se do rejstříku trestů

nezapisuje. I od výkonu náhradního trestu na svobodě možno podle § 9 upustiti. Ano i žalobce může již od stíhání upustiti podle § 42, je-li čin nepatrného významu a odsouzení neb i samo konání trestního řízení se, hledíc na okolnosti, nejeví účelným. Jak upuštění od potrestání podle § 6, tak upuštění od stíhání oznámí se podle § 37 poručenskému soudu, který v tomto směru bude do určité míry úřadem rejstříku trestního, jsa povinen o tom podat zprávu v případě nového řízení (§ 38).

Hledě na tuto rozsáhlou pravomoc trestního soudu, jest také předmět šetření značně rozšířen. Nemá se omeziti na zjištění skutku, o nějž jde, nýbrž mají se zjistiti podle § 38 všechny osobní, rodinné i majetkové poměry mladistvého, jakož i všechny ostatní okolnosti, důležité pro posouzení, jakého opatření má soud užíti. Při tomto zjišťování má soud užíti pomoci t. zv. pomocného zařízení pro soudní péči o mládež (§ 45), totiž dobrovolných orgánů, kteří k této pomoci se nabízejí (prakticky okresních péčí o mládež, jejich odborů pro soudní péči o mládež, po případě úřadoven jimi zřízených, které při soudech mládeže [§ 35. 2] jsou obligatorní [§ 57]).

Tato organická součinnost s poručenskými soudy a zařízeními sociálně ochrannými dochází mimo to svého výrazu v tom, že o všech důležitých krocích v trestním řízení má se podat zpráva správě školy, jejímž obviněný jest žákem, poručenskému soudu, zákonnému zástupci i jiné osobě, která nad ním bdí. Poručenský soud, u něhož se takto sbíhati budou zprávy o trestních řízeních snad u různých soudů vedených, má i o tom trestní soudy zpraviti. Také zmíněná již pomocná zařízení pro soudní péči o mládež mají býti zpravena o zahájení a výsledku trestního řízení proti mladistvému, a v případech, kde nejde o čin, na nějž osobě starší osmnácti let by bylo lze uložiti trest delší pěti let, kdy jest obligatorní hájení osobou způsobilou k hájení před krajským soudem, může se i při ustanovování obhájce užíti pomoci tohoto zařízení. Mladistvý totiž má míti podle § 44 obhájce, kromě případů uvedených v trestním řádu, vždy při hlavním přeličení a při ústním líčení o opravném prostředku. Uzná-li to senát mládeže (soudce mládeže) účelným pro úspěšné hájení, může naříditi, aby obhájce byl zřízen již v řízení přípravném. Ale i když není obhájcem, má zástupce pomocného zařízení pro soudní péči o mládež, jemuž se oznámí

vždy doba hlavního přeličení, právo býti při hlavním přeličení přítomen a vyžádati si u něho slovo.

Proti této těsné součinnosti trestních soudů s poručenskými soudy a zařízeními sociálně ochrannými stojí omezení součinnosti s policií. Bezpečnostní úřady a orgány smějí totiž podle § 43 bez svolení soudu učiniti toliko zatímná opatření (nemohou tedy vésti vyhledávání) — předvádění a doprava mladistvých děje se podle možnosti způsobem nenápadným (§ 40. 5) —, a ani státní zástupce nevede, jako podle osnovy tr. ř., vyhledávání, nýbrž vždy jen soudce.

Že v trestním řízení proti mladistvým nejde tak o ochranu občanské svobody, jako o složku veřejné péče o mládež, patrnó zvláště z uspořádání hlavního přeličení. Zásada veřejnosti, jedna z hlavních záruk občanské rovnosti a svobody, jest opuštěna, ovšem vyjímajíc prohlášení rozsudku, kde veřejnost je předepsána ústavou (§ 101, 2 úst. l.). Veřejnost je výjimkou, jež nastává z důvodů zvláště důležitých. K neveřejnému hlavnímu přeličení může soud povolití přístup osobě nezúčastněné jedině, je-li to na prospěch mladistvého nebo v zájmu veřejném (§ 48). Řízení jest zjednodušeno. Přípravné vyšetřování odpadá vůbec — při čemž ovšem jest upozorniti, že i osnova trestního řádu, jejíž uzákonění návrh předpokládá, vyšetřování velmi omezila — místo žalobního spisu stačí návrh žalobcův, v němž budiž určitě uvedeno, čím a proti kterým zákonným ustanovením se mladistvý provinil. Řízení obžalovacího není (§ 43). I při hlavním přeličení má býti upuštěno od formálnosti pro účely trestního řízení nepodstatných (§ 47. 2). Jak patrnó, řízení trestní tu více se podobá řízení nespornému než slavnostnímu skutečnému řízení trestnímu. Tím jsou odůvodněny rigorosní předpisy o vylučování trestních věcí mládeže z řízení proti osobám starším osmnácti let (§ 41), při čemž zase favour juventutis působí, že v případě, že procesní soud věc mladistvého vyloučiti nemíni, a vyšetřující soudce mládeže nebo okresní soudce, jemuž přísluší řízení proti mladistvému, s tím nesouhlasí (tedy stojí na vyloučení), rozhodne s konečnou platností senát mládeže.

Zákon o soudnictví nad mládeží má tak vytvořiti ne-li nové orgány, aspoň přizpůsobiti dosavadní orgány soudní k tomu, aby se dosáhlo při výkonu trestní spravedlnosti co nejlepších úspěchů výchovných. Poměr mezi státem a obviněným tedy se mění: Stát proti obviněnému již nestojí jako strana

proti straně, nýbrž stát používá výkonu trestní své moci k tomu, aby uplatnil svou moc výchovnou, cíl, který klasická škola položila trestnímu právu: chrániti svobody občana-obviněného ustupuje jinému cíli: přizpůsobiti občana-obviněného výchovným cílům státu.

III.

Jestliže již v organisaci a v základních zásadách ovládajících činnost trestních soudů pro mládež uplatňuje se jiné pojetí úkolů státu, než v tradičních formách trestního řízení, tím více uplatňuje se tato myšlenka v právních následcích, jež zákon míní spojití se spácháním trestného činu. Návrh rozeznává ovšem ještě skupinu opatření trestních a skupinu opatření, která také soud poručenský může učiniti, pro něž tedy není podmínkou, aby mladistvý byl uznán vinným trestného činu. Uzná-li soud mladistvého vinným, může: 1. za podmínek nahoře již zmíněných od potrestání upustiti; může jej však 2. též odsouditi k trestu podmíněčně, nebo 3. odsouditi k trestu bezpodmínečně (§ 5). Zásadně tedy odpovídá mladistvý za stejné trestné činy jako osoba starší osmnácti let. Rozumí se, že také ostatní podmínky trestnosti jsou stejné. Jen pokud jde o přičetnost, má návrh odchylku především v tom, že přičetnost definuje, kdežto bývalý rak. tr. z. nemá definice vůbec, býv. uh. tr. z. v § 76 ji jen parafrazuje slovy: „schopnost volně svou vůli určovati“, v § 16 a 17 tr. nov. zák. čl. XXXVI 1908 pak tím, že mladistvý, má-li býti trestný, musí býti rozumově a mravně dosti vyvinut, aby mohl býti trestán. Definice § 2 návrhu zní: „Mladistvý není trestný, nemohl-li pro duševní chorobu, pro blbost nebo slabomyslnost, pro rozumovou nebo mravní zaostalost, pro poruchu vědomí nebo z jiných zvláštních důvodů v době činu rozpoznati jeho bezprávnost nebo řídití své jednání podle správného rozpoznání“. Vzorem této definice jest patrně § 21 osnovy trestního zákoníku, který zní: „Trestný není, kdo pro duševní chorobu, slabomyslnost nebo poruchu vědomí v době činu nemůže rozpoznati bezprávnost svého činu nebo řídití své jednání podle správného rozpoznání.“ Dále tedy, než osnova trestního zákona, jde návrh v tom, že důvodem vyloučené přičetnosti jest jednak i rozumová nebo mravní zaostalost, jednak „jiný zvláštní důvod“. Pokud jde o rozumovou a mravní zaostalost, nejde tu, tuším, ve skutečnosti o rozmno-

žení důvodů nepřičetnosti, nýbrž jen o legální interpretaci slova „slabomyslnost“. Neboť považují za nepochybné, že neschopnost rozpoznání bezprávnost činu a řídití své jednání podle správného rozpoznání může i u osob starších osmnácti let míti svůj důvod v rozumové a mravní zaostalosti, již právě tu označujeme jako slabomyslnost. Prakticky i teoreticky zajímavější jest druhé rozšíření pojmu nepřičetnosti. Důvodová zpráva návrhu odůvodňuje toto ustanovení takto: „V dnešním složitém právním řádě vyskytují se často trestné činy, zejména proti řádu hospodářskému, jichž bezprávnost si osoba, třeba i duševně a tělesně normálně vyspělá, nemůže pro nedostatečnou znalost složitého právního řádu ani uvědomiti. Bylo by nespravedlivým požadovati jejich znalost na osobě v tomto věku, zejména, jde-li o cizince.“ Zdá se mi po teoretické stránce, že návrh tu následuje na nesprávných cestách vládní návrh zákona o správním trestním právu a řízení, jak doplněn byl ústavně právním výborem senátu. Neboť zaměňuje se tu otázka přičetnosti s otázkou vědomí protiprávnosti. Neboť při přičetnosti jde vždy jen o schopnost uvědomiti si protiprávnost činu atd. Tato schopnost může býti vyloučena nebo snížena duševními defekty. Tyto defekty jsou, tuším, dostatečně vyčerpány pojmy: duševní choroba, slabomyslnost a porucha vědomí. „Jiné zvláštní důvody“ nemohou se tedy týkati schopnosti subjektu, nýbrž vnějších okolností, které mu zabránily, aby tyto schopnosti uplatnil. Mluví tu o nepřičetnosti zdá se mi v neshodě se vžitým již pojmem přičetnosti, v níž vidíme subjektivní schopnost býti subjektem trestného činu, nikoliv objektivní možnost tuto schopnost uplatniti. Jiná je otázka, jak hleděti na případ, že obviněný, ať měl nebo neměl možnost k tomu, si neuvědomil protiprávnost činu. Tu můžeme rozlišiti případy, kdy si jí neuvědomil, ač k tomu možnost měl, a kdy si jí neuvědomil, poněvadž zvláštní okolnosti mu v tom bránily. Jsou-li tu však kriminálně politické důvody, aby ten, kdo si neuvědomil „v dnešním složitém právním řádu“ bezprávnost určitého činu, zůstal za určitých okolností beztrestným, pak nemá tato otázka co činiti s přičetností, nýbrž s uznáním vědomí protiprávnosti, jako podmínky trestnosti. I uznáváme-li tyto důvody v odůvodnění obsažené, nelze z nich vyvozovati beztrestnost pachatele pro nedostatek přičetnosti, nýbrž dlužno tyto kriminálně politické důvody uplatniti jinak: buď zařazením vědomí protiprávnosti mezi obec-

né podmínky trestnosti, nebo, což pokádám za přílehavější, rozšířiti podle vzoru § 20 osnovy trestního zákoníku excepce omylu také na omyl o právnosti činu. Ke kriminálně politické stránce otázky se vrátíme v jiné souvislosti.

Na tomto místě chceme jen zdůrazniti, že přičetnost jako obecná podmínka trestnosti jest v trestním právu mládeže řešena jinak než v obecném právu trestním.

Jsou-li obecné i zvláštní podmínky trestnosti s uvedenými výhradami stejné, jest podstatný rozdíl v právních následcích trestného činu. Návrh tu především činí podstatný rozdíl mezi nedospělými a mladistvými. Nedospělí, t. j. ti, kteří nedokončili ještě čtrnáctého roku věku, nejsou odpovědni podle trestních zákonů. Přes to ani u nich spáchání činu jinak trestného není právně bezvýznamné. Jestliť tu spáchání činu jinak trestného skutkovou podstatou, na niž vázáno jest právo poručenského soudu učiniti výchovná nebo léčebná opatření, jichž vidí potřebu (§ 3). Jde tu o stránku věci, která se často přehlíží. Opatření poručenského soudu může totiž znamenati velmi podstatné omezení nejen svobody nedospělce, nýbrž i výchovných práv jeho rodiny. Proto o. z. o., třeba by byl v uznání moci otcovské jako povinnosti a ne jako pouhého práva, daleko předstihl zákony své doby, byl ještě velmi opatrný tam, kde soudu dával právo zasáhnouti do autonomie rodiny. Návrh v § 3 práva poručenského soudu tu značně rozšiřuje. Neboť výchovná opatření i tak dalekosáhlého rázu, jako je postavení pod ochranný dozor nebo dání do ochranné výchovy, vázána jsou u nedospělých jednak na spáchání trestného činu, jednak na podmínku, že se to jeví nezbytným k zamezení hrozícího zpustnutí nebo k nápravě nedospělého. U mladistvého jsou přípustna za stejných podmínek i byl-li zproštěn, nebo dověděl-li se soud vůbec z podnětu jakéhokoliv řízení, že je takového opatření zapotřebí v zájmu ohroženého mladistvého. Opatření tato jsou jistě dobře odůvodněna, a při striktním výkladu požadavku „nezbytnosti“ nechovají v sobě vážnějšího nebezpečí, ač za úvahu by stálo, neměly-li by prostředky obranné, které proti takovému výroku poručenského soudu dává nesporné řízení otec nebo jinému zákonnému zástupci, býti zesíleny. Ale to jest otázka, která patří do chystaného zákona o ochranné výchově spíše než do zákona o trestním soudnictví nad mládeží. Zde jen chceme upozorniti, že zasažení do chráněné jinak

sféry individuální svobody necharakterisuje jen trest, nýbrž i zabezpečovací opatření, a že skutkové podstaty, na něž tato vsažení jsou vázána, i když jsou mnohem pružnější než skutkové podstaty trestního práva, jsou stejně zákonem stanoveny, jako skutkové podstaty trestního práva. Proto by stálo za úvahu, zda by také o těchto otázkách, náležejících podle návrhu do oboru soudnictví nesporného, se nemělo jednat kontradiktorně a ústně. Připodobnění činnosti poručenského soudu trestnímu procesu odpovídalo by tendenci návrhu.

Moc, které se tu dostává soudu určovatí výchovu občanovu, jest velmi dalekosáhlá. Návrh v § 3 definuje opatření, která soud v této příčině může činiti zcela obecně jako „výchovná nebo léčebná opatření, jichž vidí potřebu“ a uvádí jen příkladmo („zejména“) pokárání, přenechání potrestání rodině nebo škole, umístění v jiné rodině nebo v léčebném nebo jiném vhodném ústavu (ovšem, je-li zabezpečena možnost provedení takového opatření, zejména náhrada útrat s ním spojených) a konečně ochranný dozor a ochranná výchova, tyto ovšem s omezením nahoře zmíněným, jeví-li se to totiž nezbytným k zamezení hrozícího zpusnutí nebo k nápravě. Tuto rozsáhlou pravomoc, které se poručenskému soudu má zákonem o trestním soudnictví nad mládeží dostatí, a jež již není, jako v § 178 o. z. o., vázána na podmínku, že otec zneužil své moci nebo zanedbal své povinnosti, jest míti na mysli, chceme-li si ujasnití dosah předpisu, že vedle výroku, který je přípustný při odsouzení mladistvého (upuštění od trestu, podmíněčné odsouzení, odsouzení nepodmíněné) jest podle § 5. 2 vždy přípustno, aby trestní soud nařídil ochranný dozor nebo ochrannou výchovu „podle ustanovení tohoto zákona“. Není ani z textu návrhu, ani z jeho odůvodnění zcela jasno, proč v tomto směru pravomoc soudce trestního jest těsnější než soudce poručenského. Z celého arsenálu „výchovných a léčebných opatření, jichž soud vidí potřebu“, která § 3 uvádí jen příkladmo, § 5. 2 dává do rukou trestního soudce jen dvě, totiž ochranný dozor a ochrannou výchovu, k čemuž v případě upuštění od odsouzení přistupuje podle § 6. 1 i potrestání v rodině nebo ve škole. Dejme tomu, že podle lékařského posudku jest neprospěch mladistvého ve škole, ohrožující jeho mravní vývoj, zaviněn chorobou, kterou lze operativně odstraniti. Podle širokého znění § 3 může tu soud poručenský tuto operaci naříditi, soud

trestní podle § 5 nikoliv. Ač tu půjde o výjimečné případy, nastala by zde přece ona duplicita rozhodování soudu trestního i poručenského, již návrh se chce patrně vyhnouti. Také jsou myslitelné případy, kdy domácí neb školské potrestání, spojené s podmínečným odsouzením, by soudci usnadnilo rozhodnouti se pro tento výrok.

Soud trestní má tedy možnost ochranný dozor neb ochrannou výchovu naříditi místo trestu (v případě upuštění od potrestání) nebo vedle trestu, tu pak dvojím způsobem: buď že ochranný dozor nebo výchova trestu eventuálně předchází (při podmínečném odsouzení) nebo že po něm následuje. Ovšem ani osvobození nevyklučuje nařízení těchto ochranných opatření, jen že tu je nenařizuje trestní soud, nýbrž soud poručenský.

Nápadná zvláštnost návrhu je v tom, že výrok soudu trestního není definitivní. Především, jak právě zmínka se stala, i osvobozený obviněný může býti (soudem poručenským) dán pod ochranný dozor nebo do ochranné výchovy, prakticky tedy býti ve stejném postavení, jako kdyby byl býval odsouzen, od výkonu trestu bylo však upuštěno a místo toho nařizen trestním soudem ochranný dozor nebo výchova. Nepodmíněné odsouzení může podle § 7 býti změněno v podmíněné a to i když výkon trestu již započal. Ochranný dozor může podle § 10. 2 býti změněn v ochrannou výchovu, „nepostačuje-li“. Naopak, není-li možné ochrannou výchovu ihned vykonati, je mladistvý zatím pod ochranným dozorem (§ 11. 3). I nebyla-li vedle trestu nařizována ochranná výchova nebo dozor, může je podle § 23. 1 naříditi dozorčí rada. Naproti tomu nařídil-li trestní soud ochrannou výchovu a má-li dozorčí rada . . . . za to, že jí není potřebí, odloží podmínečně výkon tohoto opatření. Rozhodnutí o tom, zdali se osvědčil, tedy prominutí ochranné výchovy soudem nařizené, náleží dozorčí radě (§ 23. 2).

Celá tendence těchto ustanovení patrna jest ze směrnice, již návrh dává soudu při volbě různých možností mu daných. Má podle § 5. 3 voliti tu, kterou uzná za nejúčelnější pro mravní vývoj mladistvého. Tím tedy zcela zřejmě úkol trestního soudnictví přesunut ze sféry odplaty do sféry výchovy. Tím též duchem nesený jsou i podrobné předpisy o výkonu trestu zavření (§ 8, 13 až 22), jimiž se tu nemůžeme zabývati.

IV.

Uvedených několik dokladů stačí na důkaz, jak podstatně návrhem mění se vztah trestního soudu k obviněnému i poměr mezi trestem a zabezpečovacím opatřením. Pozorujeme-li tento přesun, ptáme se, proč tedy naše zákonodárství zůstává státi na půl cestě, proč tvoří pod názvem soudu pro mládež organizační útvar, který již není zcela trestním soudem, aniž by byl soudem poručenským, proč udržuje ještě dualism mezi trestem a ochranným opatřením, když obojí stejně může býti právním následkem spáchání trestného činu, a obojí sleduje cíle výchovné. V této otázce jest jak po stránce teoretické, tak po stránce praktické těžiště problému trestního práva mládeže.

Po stránce teoretické zjistili jsme nahoře (odd. I.), že výchovný cíl a trestní právo se nevyklučují, že se mýlili zastánci školy klasické, když za charakteristikon trestního práva postulovali uplatnění ideje odplaty. Snažili jsme se tam ukázat, že názvem odplaty a trestu odplatného, diktovaného prý postulátem spravedlnosti na rozdíl od postulátu účelnosti, zakryt byl jen jiný politický účel, než který dnes trestním právem sledujeme, účel zdůrazniti rovnost občanů před zákonem a zabezpečiti individuální svobodu proti libovůli. Když dnes osa politického snažení se změnila, změnil se též smysl trestu. Trestní právo není již jen ochranou svobody jednotlivce proti přemoci státu, nýbrž i ochranou státu proti nebezpečné povaze pachatelově; ideál individualistického státu, v němž jednotlivec je cílem a kolektivum jest tu k jeho službě, se v našich dobách mění v ideál státu kolektivního, kde kolektivum jest cílem a jednotlivec prostředkem k dosažení kolektivního blaha.

To však znamená, že při teoretických úvahách nevystačíme již s oním klasicky prostým schematem poměru mezi trestajícím státem a provinilým individuem, jako devatenácté století. Neboť ideál státu není tak jednoznačný jako ideál jednotlivce, spatřovaný v jeho rovnosti a svobodě. Ideál individualistický byl v podstatě negativní. Rovnost znamenala odstranění stavovských nestejností, svoboda odstranění libovůle. Čím individuum takto negativně vymezené pole vyplní, nenáleželo již do úvah právních a politických, nýbrž do úvah etických, po případě náboženských. Naproti tomu ideál státní pospolitosti jest pozitivní, nespokojujeme se již odkazem na to, čeho ne-

chceme (nerovnost, libovůli), nýbrž chceme uskutečnit určitý obsah, v našem případě chceme mít mládež zdravou tělesně i duševně a mravně hodnotnou. V tom však obsaženo jest jádro možných sporů. O tom, že nechceme společenských rozdílů, že nechceme libovůle při uplatňování státní moci, jest dohoda mnohem snazší, než o pozitivním požadavku správné výchovy mládeže. Na tomto místě však více nás zajímá, že negativní ideál klasické školy a pozitivní ideál školy pozitivistické se nevyklučují. Positivistická škola nechce se vrátiti k nerovnosti a libovůli, nýbrž chce takto negativně vymezenému ideálu dáti pozitivní obsah.

A to je důvod, proč není možno v rámci nynějšího chápání úloh státu vypracovati pro teoretické úvahy tak prostého a přesvědčivého schematu poměru státu k obviněnému a trestu k zabezpečovacímu opatření, jako v rámci filosofie osvícenské. Nejdeť tu o jediný cíl, nýbrž o mnohost cílů, problém správného trestního práva se již nepodobá rovnici o jedné neznámé, jež připouští jen jedno řešení, nýbrž rovnici o několika neznámých, v níž volba z řady možných a stejně správných řešení jest indikována dalšími rovnicemi. Vedle negativního úkolu státního společenství uplatňují se tu i úkoly pozitivní.

Instinktivní tušení tohoto stavu skryto je v onom „v lidu hluboko zakořeněném etickém citění“, jehož odůvodnění návrhu se dovolává jako důvodu, proč proti mladistvým připouští i trest a nejen ochranné opatření výchovné, v onom etickém citění, jež prý (důvody k §§ 4 a 5) „vyžaduje, aby tam, kde vážnost provinění toho vyžaduje, byl trest, když už ne vykonán, aspoň vysloven“.

Toto odvolání se na etické citění lidu nepovažují o sobě za přesvědčivé. Ještě žádný pokrok se neuskutečnil bez odporu lidu, bez překonání právě takových zakořeněných citění. Jest třeba si ujasnit, co za tímto instinktivním požadavkem se kryje, abychom mohli oceniti dosah jeho oprávnění. A tu myslím, že toto zakořeněné etické citění lidu v sobě chová správné jádro, totiž právě výstrahu před přílišným zjednodušováním problému trestání. Jakmile připustíme pozitivní obsah konečného cíle trestání, nejeví se nám právě problém tak jednoduchým, jako při jeho negativním vymezení. Připouštějíce výchovu jako cíl trestu, nesmíme zapomínati, že tím otevíráme

dveře i jiným požadavkům, jimiž cíl trestání po pozitivní stránce lze vyplnit.

S tohoto hlediska se nám problém, máme-li trestání mládeže formulovati jako funkci trestní nebo jako funkci poručenskou, zjeví v novém světle. Moc vrchnoporučenská, jako náhrada a doplnění moci rodičovské, plní v podstatě funkci rodiny. Zde rozhodný je individuální zájem jednotlivcův, mladistvého, zájem, jež ovšem nelze ztotožňovati se subjektivními požadavky jeho nebo jeho rodiny. Zachování, zabezpečení a zdokonalení jednotlivce jest ideál, jemuž se přizpůsobuje úprava tohoto odvětví právního. Naproti tomu v trestním právu podle toho, co bylo řečeno, nejde jen o zájem jednotlivcův. Tu jde o kolektivní zájem zabezpečení státního spoluzítí. Ovšem obojí tento zájem se nevyklučuje. Stát se zabezpečuje také tím, že se postará o zdatný dorost. Ale kdežto při výkonu moci poručenské tento cíl jest konečný, jest se stanoviska trestního práva jen prostředkem. Tím dáno jest jeho vymezení. Zájem na výchově provinilého individua se nevyklučuje se zájmem na potrestání, jak mínila klasická škola, prikazující cíl výchovný do sféry policejní, poručenské a činíc je cílem zabezpečovacího opatření na rozdíl od trestu. Tím však není řečeno, že by tímto zájmem se vyčerpával úkol trestního práva, jako se jím vyčerpává úkol moci poručenské. Problém trestního práva mládeže není tedy problémem potřeby odplaty zla zlem, nýbrž problémem, zda u mladistvých zájem na výchově vylučuje jakýkoliv z ostatních pozitivních cílů trestního práva spolu s negativním jeho cílem. To již není problém teoretický, nýbrž problém praktický, politický. Jest myslitelný právní řád, který by u mladistvých vyloučil trestní právo a nahradil je dokonalejší úpravou práva poručenského. Tento ráz by mohl míti právní řád, i kdyby výkon této moci v určitých případech svěřil úřadům, jinak pověřeným výkonem moci trestní. Kriteriem tu ovšem nemůže býti ani označení právního následku určité skutkové podstaty jako trestu, ani označení dotyčného odvětví právního jako práva trestního, ani označení úřadu tuto pravomoc vykonávajícího jako trestního soudu. Kriteriem tu může jedině býti politická tendence úpravou sledovaná.

Máme-li se tedy rozhodnouti, zda chceme zachovati a nově vybudovati trestní právo mládeže, či zda je chceme nahraditi vybudováním práva poručenského, musíme si ujasniti, zda

tímto odvětvím právním chceme výhradně sloužiti individuálním zájmům mladistvého provinilce, či zda, sloužíce těmto zájmům, chceme zároveň i v případě mladistvého provinilce sloužiti těm kolektivním zájmům, k jejichž ochraně právě tu jest právo trestní.

Konkretně jest tu rozhodnou stránka věci, jež v debatách o trestním právu mládeže se namnoze zanedbává. Jest to charakteristický znak trestního práva, jak jsme je zdědili po dobách osvícenských. Jest to formálnost trestního práva, totiž, že právní následky, které toto odvětví spojuje s určitými skutkovými podstatami, jsou vázány na skutkové podstaty zvláštěního rázu, totiž na lidské jednání určitě vymezené. Neboť není, jak klasická škola se domnívala, a jak ještě naznačuje náš návrh ve svém odůvodnění, pro trestní právo charakteristický právní následek, trest. Charakteristickou jest skutková podstata, lidské jednání. Základní myšlenka jest tu — a v tom právě spočívala část ochrany individuální svobody trestním právem —, že jest lhostejno, jaké má pachatel vlastnosti. Dokud se tyto vlastnosti neprojeví činem určitě formulovaným, není tu právního důvodu k zákroku státu. Mluví se o symptomatickém významu těchto skutkových podstat, trestných činů. Jest pravda, že tyto skutkové podstaty volíme tak, abychom jimi postihli individua sociálně nebezpečná. Ale sociální nebezpečnost se může projevit i jinak, a naopak mohou tu tyto činy býti i není-li tu sociální nebezpečnosti v osobě pachatelově. V tom je právě podstatný rozdíl mezi trestním a poručenským právem. Nepochybně může býti spáchání trestného činu indikací určitého opatření poručenského. Ale toto opatření jest přípustné i tehdy, ukáže-li se jeho potřeba jinak, než právě činem tohoto druhu. Naopak může tu býti takový čin, aniž by se stanoviska výchovných cílů poručenského práva bylo indikováno nějaké výchovné opatření.

Rozhodnutí, zda máme zachovati a vybudovati trestní právo mládeže, či máme-li je nechat zániknouti v právu poručenském, závislé jest na úvaze, považujeme-li za politicky nutné, i u mladistvých vázati určité právní následky na spáchání trestného činu, či považujeme-li společnost za dostatečně chráněnou, jest-liže u mladistvých jen otázka výchovné potřeby bude rozhodnou pro zákrok státu. Odůvodnění osnovy, že zachovává trest jako

právní následek určitých skutkových podstat jako koncesi, již činí zakořeněnému etickému citění lidu, nepokládám tedy za přesvědčivé. Na druhé straně mám však za to, že stanovisko návrhu je správné. Jest třeba trestního práva mládeže, poněvadž za daných společenských poměrů nepokládám dobu za vhodnou, aby stát tam, kde jde o mladistvého, se řídil jedině jeho individuálním zájmem výchovným, nýbrž jest třeba vzítí v úvahu i ostatní cíle, trestním právem sledované.

V onom „zakořeněném etickém citění lidu“ jest totiž skryt ještě druhý motiv vedle instinktivního vědomí potřeby, ukojovati trestním právem ještě jiné potřeby, než potřeby individuální výchovy. Jest to především potřeba míti v katalogu trestných činů sociálně pedagogickou pomůcku pro hodnocení lidských jednání. I člověk eticky vysoko stojící a tedy výchovy nepotřebující, může přijíti do situace, kdy spáchá trestný čin. Musíme jej trestati, abychom demonstrovali, že „tak se nejedná“, že naše společenství chce býti chráněno před podobnými činy. Problém trestního práva mládeže se nám tak jeví zase s jiné stránky. Zní: jest třeba této demonstrace i u mladistvých? Jest tu nebezpečí, že hodnota činu by byla v obecném mínění tangována tím, že by stát nereagoval na čin mladistvého, leda, že by ukazoval na potřebu individuální výchovy? Tuto formulaci problému považuji pro nás za rozhodnou. Jeho řešení ovšem jest velmi ztíženo tím, že nelze vésti důkaz fakty, nýbrž jen přibližným vždy subjektivně zbarveným odhadem. Mám za to, že mladistvého, jenž již vychodil školu, jenž po případě by se již mohl sám živiti, nepovažujeme za pouhé dítě, nad jehož jednáním bychom mohli přimhouřit oči, pokud by právě neindikovalo potřebu výchovného opatření. Naopak věk tento jest věkem, kde potřeba ukázati, že i život mimoškolní má svou stupnici hodnot, bude zvláště naléhavá, věkem, kdy nebezpečí nákazy zločinné je nejintenzivnější. Čin mladistvého nemusí vždy indikovati potřebu výchovy, ale nelze doporučiti, aby v tom případě stát se vždy vzdal zákroku, nýbrž nutno uvážiti, že třeba mladistvé chrániti nejen proti špatnému příkladu starších, nýbrž zvláště i proti špatnému příkladu lidí stejného věku. Právě v tom věku jest třeba demonstrovati, že na pachatele trestného činu nelze hleděti jako na hrdinu, nýbrž jako na bytost méněcennou. Při činech dětí tohoto nebezpečí ještě není. Mám však za to, ač, jak pravím, pozitivní důkaz pro to vésti nelze,

že čin mladistvého již může působiti na obrazivost jeho vrstevníků způsobem nebezpečným pro udržení oné hodnotní stupnice, jejíž zachování jest jednou z podmínek zabezpečení společnosti.

V.

Rozcházíme-li se s odůvodněním návrhu pokud jde o důvod vybudování zvláštního trestního práva mládeže, snažíme-li se němu etickému citění lidu obhájití trestní právo jako kriminálně politický požadavek, nemůže ovšem tato odchylka v pojetí zůstati bez důsledků pro úpravu jednotlivých problémů návrhem řešených.

Z našeho pojetí rozdílu mezi poručenským a trestním soudnictvím nevyplývají ovšem žádné námitky proti oné těsné součinnosti mezi trestními a poručenskými soudy jak osnova ji navrhuje. Naopak i my vidíme v trestním právu mládeže výkon poručenské moci, ovšem pokud cíle výchovné jsou prostředkem k dalším cílům trestního práva.

Ve dvou směrech šli bychom tu dokonce ještě dále, než návrh. Především nenahlízíme, proč v případě zproštění, zastavení řízení, upuštění od stíhání a v tom případě, že soud se přesvědčil z podnětu jakéhokoliv řízení o potřebě výchovného opatření, by mohl toto opatření naříditi jen soud poručenský. Může tu jíti o případy, kdy již trestní soud velmi podrobně životní poměry mladistvého prozkoumal, takže by bylo nevhodné, aby soud poručenský šetření konal znovu. Tytéž důvody, pro které trestní soud vůbec může činiti vedle trestních opatření opatření ochranná, mluví pro kompetenci trestního soudu stejně v případě odsouzení i zproštění mladistvého i v ostatních zmíněných případech, kdy trestní řízení neskončilo odsouzením. Za druhé nenahlízíme, jak zmínka se stala, proč trestní soud by mohl uložit jen ochranný dozor a ochrannou výchovu, nikoliv však i ostatní ochranná opatření podle § 4 u poručenského soudu přípustná, i proč by odkázání k potrestání škole neb rodině nemělo býti přípustno v případě podmínečného odsouzení.

Na druhé straně však, chceme-li trestnímu právu mládeže zachovati ráz trestního práva, musíme v některých směrech zdůrazniti, že spáchání trestného činu není jen symptomem potřeby výchovy, nýbrž činem sociálně nebezpečným, jehož za-

vržitelnost chceme demonstrovati svou reakcí na tento čin. Zmínili jsme se již o teoretických pochybnostech, které budi příliš široké vymezení pojmu nepřičetnosti. Také z důvodů kriminálně-politických nedoporučuje se, aby tento pojem byl rozšiřován za meze dané osnovou trestního zákona, jež správně vystihuje stanovisko dnešní doktriny. Především rozšíření pojmu nepřičetnosti za meze dané určitou psychickou dispozicí pachatelovou přičilo by se obecné mluvě a bylo by zvláště soudcům laikům těžko srozumitelné. Za druhé však obtížný důkaz, že z jiného nějakého důvodu, než pro duševní odchylnost pachatel nemohl si uvědomiti bezprávnost svého jednání, snadno by sváděla buď k tomu, že by se tohoto ustanovení v praksi ne-užívalo, nebo pravděpodobněji k používání tohoto předpisu i v případech, kdy snad z citových důvodů by se zamlouvalo osvobození. Za třetí pak mladistvý sotva přijde do situace, kdy by jeho obhájce se mohl dovolávati tohoto předpisu, hledě na komplikovanost hospodářského života a předpisů právních jej ovládajících. Vlastním polem, kdy by bylo možno u mladistvého dovolávati se toho, že z jiných důvodů, než pro duševní vadnost nebo zaostalost není s to, aby si uvědomil protiprávnost svého činu, budou delikty politické, a dále delikty, spáchané pod tlakem autority. V takových případech, kdy snad právě duševní vyspělosti mladistvého bylo zneužito, těžko by veřejnost chápala, kdyby nastalo osvobození pro nepřičetnost. Bude si to vždy vykládati jako zakrývání skutečného důvodu osvobození. Naproti tomu, není-li si obviněný vědom protiprávnosti svého jednání, a možno-li zvláštními okolnostmi omluviti jeho omyl, bude věc každému jasna a není tu nebezpečí zneužití předpisu.

Pochybnosti budi s našeho stanoviska dále předpis § 6, podle něhož výrok o upuštění od potrestání se nezapisuje do rejstříku trestů. Jsou-li důvody mluvící pro beztrestnost zcela nepochybné, ustoupí již státní zástupce od stihání podle § 42. Podal-li již státní zástupce žalobu a trvá-li při ní, jest patrné, že věc není zcela nepochybná. Dojde-li přes to soud k závěru, že jest radno od potrestání upustiti, jest pro mladistvého již dostatečná výhoda v tom, že k výkonu trestu nedojde, a že odpadají též omezení podmíněčného odsouzení. Jíti dále a konstruovati případ tak, jako by vůbec trestného činu tu nebylo, zdá se mi nespravedlivé proti těm mladistvým, kteří nikdy odsouzení nebyli. Jako odstraněním čeledních knížek nejvíce

byly postiženy poctivé služky, poněvadž neměly pohotového důkazu, že nebyly trestány, tak odstranění zápisu o odsouzení bude buditi u každého pochybnosti o spolehlivosti jeho vysvědčení zachovalosti. Proto by tu bylo radno myšlenice výchovné vyhověti bez těchto pochybností tím, že by se stanovila určitá kratší lhůta pro zahlazení odsouzení v těchto případech, po případě, že by se i jinak podmínky zahlazení zmírnily. Ale aspoň nějakou dobu by každé odsouzení mělo vrhati svůj stín na život pachatelův.

Také úlevy, které návrh chce poskytnouti těm, kdo jsou odsouzení podmíněčně, jdou příliš daleko. Podle § 8, 3 jsou sazby dočasného trestu o polovici sníženy; poněvadž pak nejtěžší sazba bude od jednoho do pěti let, bude tu vždy možné mimořádné zmírnění trestu i pod dolejší mez sazby. Za tohoto stavu věci bude odsouzení k trestu delšímu jednoho roku tak řídkou výjimkou, že jistě potřeba připustiti podmíněčné odsouzení i v těchto případech nebude příliš citelná, zvláště, když i návrh vylučuje v tomto případě jeho použití, jde-li o trest nastupující místo trestu smrti nebo doživotního trestu na svobodě aneb přičítá se to důležitému zájmu veřejnému.

Nezdá se mi též, že by s rázem trestu se dobře srovnávalo právo soudu vysloviti podmíněčné odsouzení dodatečně, i když podmíněný odklad trestu nebyl povolen, ba i když výkon trestu již započal (§ 7). Zvláště u mladistvých lehkomyšlnost věku přiměřená nalezne podporu ve vědomí, že ani pravoplatný odsuzující rozsudek ještě není posledním slovem, že jest možno i pak ještě dále jednati. Vážnost trestní justice v očích veřejnosti toho vyžaduje, aby po pravoplatném rozsudku již další jednání bylo vyloučeno. Případ, jež odůvodnění uvádí jako jediné ospravedlnění tohoto nápadného ustanovení, nepřesvědčuje. Myslí se na případ, kdy mladistvý nemůže ihned nastoupiti trest pro chorobu nebo z jiného důvodu, a že v době, než trest může nastoupiti, se polepší. Odhodlá-li se již soudce podle návrhu k tomu, aby uložil trest bezpodmínečně, jsou tu jistě pro to velmi vážné důvody, které sotva často odpadnou. Ve zcela výjimečných případech pak, kde by se přece jevila potřeba od výkonu trestu podmíněčně upustiti dodatečně, bylo by spíše možno pomýšletí na cestu milosti. Také obecné ustanovení, že předcházející potrestání není na překážku podmíněčnému odsouzení, zdá se mi právě u mladistvých na pováženou. Právě

jim jest třeba vštípiti, že přijítí před trestní soud je vážná věc, již nelze riskovati více než jednou, totiž než mladistvý uvidí zblízka, co to jest.

Ostatně pokládám tyto výhody z velké části též za zbytečné. Podle velmi blahovolných předpisů o trestních sazbách má soud, vyjímajíc případy obecně trestné smrtí neb doživotním trestem na svobodě, vždy možnost trest snížití pod šest měsíců, který se pak podle § 13 může vykonati ve výchovně, takže osud takového mladistvého prakticky se nebude lišiti od osudu mladistvého podmínečně odsouzeného, uvážíme-li, že s podmínečným odsouzením podle § 7. 4 téměř vždy má býti spojena ochranná výchova, poněvadž v případě druhého odsouzení sotva se kdy soud spokojí aspoň na počátku s ochranným dozorem. Také proto považuji toto ustanovení za zbytečné, poněvadž při snížení trestních sazeb odsouzení k zavření na dobu delší tři měsíců nebude časté, a již podle § 2 zákona o podmínečném odsouzení teprve tento trest vylučuje nové podmínečné odsouzení.

Z těchže důvodů, zvláště hledíc na krátkost trestu, považuji jednak za povážlivé, jednak za zbytečné ustanovení § 19. 7, podle něhož není vyloučeno podmíněné propuštění povoliti opětovně.

Konečně zase v zájmu autority soudcovského výroku nedoporučuji, aby soudce měl možnost vedle nepodmíněně uloženého trestu, delšího než šest, po případě tři měsíce, uložití ochrannou výchovu. Naproti tomu doporučuji, aby v případě, že soudce uloží vedle kratšího trestu ochrannou výchovu, se tento trest vykonával ve výchovně vždy. Důvody spočívají v tom, že není radno kupiti trest na svobodě a ústavní ochrannou výchovu. Každý ústav má podle individuality vedoucích osob své výchovné metody; vytrhnouti odsouzeného mladistvého z „výchovy“ v soudní věznici, po případě v oddělení pro mladistvé podle § 13 po uplynutí doby trestu a dodati jej teprve pak do výchovny znamená jen oddálení moment, kdy jest možno počítí se systematickou výchovou. Bude-li takový mladistvý vždy ihned dodán do výchovny, může správa počítí ihned s výchovou, třeba by po dobu trestu výchova se dála ve formě výkonu trestu zavření. Naproti tomu při delších trestech, jež se budou odpykávati ve věznici mládeže, nelze nikdy předem říci, bude-li pak ještě třeba ochranné výchovy. Na to správně myslí § 23,

když dává dozorčí radě právo uložit pak ještě ochrannou výchovu, kterou soudce neuložil, nebo odložit podmíněně výkon ochranné výchovy soudem nařízené. Mám za to, že hledíc na tento jistě správný předpis, jest zbytečno, aby soudce činil výrok, o němž se neví, bude-li vykonán. V zájmu autority soudcovského výroku by bylo lépe, aby výrok, má-li po výkonu trestu zavření ve věznici mládeže dojíti ještě k ochranné výchově, byl zcela přenechán dozorčí radě.

Předpisy o výkonu trestu jsou tak promyšleny, že třeba si jen přát, aby republika našla dostatek úřednictva schopného a ochotného je vykonávati v duchu návrhu. Se stanoviska zde hájeného bych jen doporučoval dodat, že mladistvý odsouzený k zavření liší se svým šatem od mladistvého drženého v ústavní ochranné výchově. Prakticky totiž mezi výkonem trestu ve věznici mládeže a výkonem ochranné výchovy ústavní nemohou býti při správných výchovných tendencích návrhu podstatné rozdíly. A přece jest třeba způsobem přístupným fantasií mladistvého vyznačiti rozdíl mezi ochrannou výchovou, do níž se mohou dostat i mladiství, kteří se nedopustili trestného činu, a trestem. Hrozba, že bude nositi trestanecký šat, bude na mnohého mladistvého působiti více, než hrozba uzavřením, jež, jak ví, může postihnouti i toho, kdo trestného činu se nedopustil. Zda ústav, v němž má býti zbaven svobody, se jmenuje výchovna nebo věznice mládeže, mu bude ze srdce lhostejno. Vůči vnějšimu znaku degradace, vyjádřené trestaneckým šatem, bude, myslím vnímavější.
